

Alkalom Antall József Baráti Társaság Díszközgyűlése
Helyszín Bánki Donáth Műszaki Főiskola
Időpont 1998. április 8.
Előadók Boross Péter
László Balázs
Tar Pál

Szerkesztette Pavlics Tamás
Jegyzetekkel ellátta Grósz András
Korrektúra Palkó Katalin

BOROSS PÉTER

87

A VISSZAFORDÍTHATATLAN ÉLETMŰ

Arról, hogy mi tette alkalmassá Antall Józsefet az ország vezetésére, nagyon sok találgatás, vélekedés hangzik el baráti és nem baráti körökben egyaránt. Sokan felvetik, hogy mi lett volna, ha más összetételben, mások jöttek volna, de látható, hogy abban ma már közmegegyezés alakult ki, hogy távlatos dimenziókban gondolkodni reménykeltő.

Ez az ország nem tartana ott, ahol most, ha 1993 végére, 1994-re, nagyon rövid idő alatt egy másik Magyarország nem született volna – és ez a másik Magyarország Antall József idejében jött létre –, ha a teljes közjogi intézményrendszer nem szilárdul meg úgy, ahogy megszilárdult; akkor 1994 után nem annyit faragtak volna belőle, hanem sokkal többet, és azért nem faragtak többet, mert oly szilárdra formálták, hogy ennél több már valóban nem volt lehetséges a környező világ felháborodása nélkül. Ez az ő hagyatéka számunkra.

Egy személyesebb visszatekintést tennék a ma már távolinak tűnő múltba. Valamikor 1954 végén, 1955 elején, közös ismerős bemutatása útján ismerkedtem meg egy fiatalemberrel, az Eötvös Gimnázium fiatal tanárával, és ezek után viszonylag gyakran, hosszú beszélgetésekbe elegyedtünk. Akkor szerveződött az a bizonyos Petőfi Kör¹, amit 1956 előkészítőjeként szoktak említeni. Ez kétségtelen tény, de azt is tudtuk, hogy a

¹ Petőfi Kör: 1955 tavaszán alakult, a kommunista rendszerrel szemben reformigényekkel fellépő magyar értelmiségi mozgalom, amely szerepet játszott az 1956-os forradalomhoz vezető folyamatok koordinálásában.

reformkommunisták első nemzedéke éppen ott bánta bűneit, ha bánta egyáltalán. Amit addig létrehoztak, annak bírálataival múltatták az időt anélkül, hogy az elmúlt időszak történelmi súlyát felmérték volna. Ezt látva abban állapodtunk meg, hogy ez nem a mi világunk, hanem mégiscsak azoké, akik 1948 után másféle úton indultak el, majd az 1953-as eseményekből² ébredtek ezek a reformszándékok, amelyek lényege már akkor is az volt, hogy szocializmus legyen, csak másképpen. Aztán elperegtek az évtizedek, és jöttek a '80-as évek kísérletei és ez ismét úgy kezdődött, hogy legyen ugyanaz, csak másképpen: reformáljuk meg azt, amiről tudtuk, hogy megreformálhatatlan. Kettőnk közül e téren a határozottabb véleményt Antall József képviselte. Ebben a politikai légkörben különböző tétova irányzatok és társadalmi mozgalmak képviselőiből jött létre a Kerekasztal³, ahol már akkor kitűnt a személyisége: ő volt, aki ismerte a magyar közjog múltját, a parlamentáris rendszer működését és feltételeit, aki tudta, hogy hová kell tartoznia a jövőendő Magyarországnak, és ez a változás milyen gyorsan lehetséges. Ő volt az, aki a rendszerváltozás előtt is ismerte a – sokat emlegetett – polgári világhoz való visszatérés útját. Ez eredményezte aztán, hogy pár hónap alatt összeállt a mozgalom anélkül, hogy igazi párttá alakult volna még: telve idealizmussal, vágyakkal, törekvésekkel, esetleg még sodródásokkal is. Ennek a nagyon kis pártnak⁴ jó ösztönrel választott elnöke lett, majd az ország miniszterelnöke. Talán sok vonatkozásban ő sem tudta, mi a teendő, ez így volt, de nem véletlen, hogy a kormánytagok az első kormányüléseket maguk között csak osztályfőnöki órának nevezték. Igen, ez is kellett, mert mögöttünk állt egy négy évtizedes úr: szellemi, spirituális, erkölcsi, sőt a modern élet összes ténykedési kötelmét felölelő vákuum. Így indultunk el Antall József vezetésével, szembe az áthatolhatatlannak tűnő dzsungellel, amiben utat kellett vágni, és nem kétséges, hogy néha a kormányrúd nem a leghelyesebb irányba kanyarodott, de mégis a változás nálunk volt a legrohamosabb. Az a változás, amely az 1994-es választások után jelentős kötöttséget jelentett az új és más szándékú kormányzat⁵ számára, amelynek ösztönvilágában is ugyanazok a korábbi, a negyvenéves múltat idéző stílusjegyek köszönnek vissza.

² Sztálin 1953. márciusi halála után az első Nagy Imre vezette kormány – az új szovjet politikai irányvonalnak megfelelően – óvatos reformokkal próbálkozott a rendszer keretein belül.

³ Ellenzéki Kerekasztal (EKA): 1989. március 22-én a Független Jogász Fórum kezdeményezésére alakult meg, lényegében a Kádár-rendszerrel szemben álló ellenzéki pártok és szervezetek egyeztető fóruma volt.

⁴ Magyar Demokrata Fórum (MDF)

⁵ Az előadó a Horn Gyula vezette szocialista-szabaddemokrata kormányra (1994–1998) utal.

Antall József életműve a visszafordíthatatlanság. Lehet nyesegetni, lehet ravaszul, ügyeskedve és nem mindig tisztességesen kiigazításokat végrehajtani, de elsöpörni és úgy tenni, mintha az a kormányzati időszak nem lett volna, nem lehet.

Ki tudja megvilágítani, mi volt a titka? Hosszan lehetne erről gondolkodni, egy fontos tulajdonságát azonban hadd emeljem ki: perfektív kisugárzása volt. Az első mondataiból, ajtón történő belépéséből, tárgyalásvezetéséből, gesztusaiból, munkájából és természetesen a gondolataiból adódó sajátos hatáskeltő képesség mind azt eredményezte, hogy ahová belépett, ott rend lett. Különös ajándéka a sorsnak, hogy a sokféle ingadozó emberek, akik az első kormányalakítást körbevették, akik a saját helyüket is keresték, egységbe kovácsolódtak, és ez Antall József kisugárzásából származott. Azért volt nagyobb a rend, azért volt a maihoz képest nagyobb a fegyelem, azért volt kevesebb könnyelmű mondat, kevesebb felelőtlen megnyilatkozás, mert mindenki, aki a környezetéhez tartozott, Antall József felfogásán keresztül fogalmazta meg a szavait. Ezt csak nagyon jelentős egyéniségek képesek elérni egy zaklatott korban, zaklatott emberek között.

Ez a születésnap az újjászületés napja is minden évben. Nem lehet ki-nyitni olyan újságot, legyen az akár baloldali, amelyben ne lenne olvasható valamilyen idézet a nevével jelölve, mert hatása van a síron túl is, és ezért a magyar történelem neves személyiségeinek panteonjában van a helye.

Adja a Jóisten mindnyájunk számára, hogy emléke iránymutató maradjon még hosszú-hosszú évtizedekre minden hazában, nemzetben gondolkodó magyar számára!